

การเพิ่มสมรรถนะในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ภาคตะวันออก

นางปราณี ไกรวัฑฒ
นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 13 (ชลบุรี)

ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย เป็นปัญหาที่นำหน้าหัวใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันปริมาณขยะได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดในเรื่องการจัดการ งบประมาณ และบุคลากร ไม่สามารถกำจัดขยะมูลฝอยได้อย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลได้ทั้งหมด ทำให้มีผลต่อสภาพแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่ดีจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อม และคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยในส่วนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหลายหน่วยงาน ได้แก่ กรมควบคุมมลพิษ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด โดยหน่วยงานเหล่านี้จะเป็นหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการบริหารจัดการที่ดีขึ้น

เพื่อเป็นการสนับสนุนการบริหารจัดการขยะจึงมีการผลักดันนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติเพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการป้องกันมลพิษ ณ แหล่งกำเนิด ด้วยการส่งเสริมการดำเนินการตามหลัก 3Rs ให้ประชาชนคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และนำขยะมาใช้ประโยชน์ ซึ่งมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีแนวทางในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย คือการสร้างตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเพิ่มประสิทธิภาพกลไกการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน และการออกกฎหมายให้มีการรับผิดชอบต่อซากบรรจุภัณฑ์ การใช้มาตรการภาษีบรรจุภัณฑ์ และการเรียกคืนซากผลิตภัณฑ์ สำหรับการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะเป็นเรื่องกลไกการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่เน้นการแก้ไขอย่างเป็นระบบเข้ามาช่วยสนับสนุนเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การสนับสนุนและเสริมสร้างสมรรถนะให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ได้พิจารณาปัจจัยสำคัญที่มีผลกับการจัดการขยะมาเป็นสมรรถนะในการพัฒนา ได้แก่ การจัดทำแผนการจัดการขยะมูลฝอย กิจกรรมสนับสนุนการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย การเก็บขนขยะมูลฝอย การดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยร่วมกันในลักษณะรวมศูนย์ การกำจัดขยะมูลฝอย และรายได้ในการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีการกำหนดเกณฑ์สำหรับการประเมินแต่ละสมรรถนะ ซึ่งมี

เป้าหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาสมรรถนะแต่ละด้านที่เป็นปัจจัยสำคัญไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของตนเองได้อย่างเป็นระบบ

การดำเนินการเสริมสร้างสมรรถนะให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยทั่วประเทศได้เริ่มขึ้นเมื่อปี 2551 โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ร่วมมือกันสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามเกณฑ์ของแต่ละสมรรถนะ มีแนวทางในการดำเนินการที่เทศบาลนครและเทศบาลเมืองก่อน ซึ่งในพื้นที่ภาคตะวันออกในปีแรกได้ดำเนินการที่เทศบาลนครระยอง และในปี 2552 ได้ขยายเพิ่มเป็น 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครระยอง เทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง เทศบาลเมืองขลุง จังหวัดจันทบุรี และเทศบาลเมืองตราด จังหวัดตราด ซึ่งที่ผ่านมาหลายท้องถิ่นจะผ่านเกณฑ์การประเมิน เนื่องจากมีความตั้งใจในการดำเนินการในแต่ละสมรรถนะอยู่แล้ว แต่ยังมีปัญหาในการดำเนินการแต่ละสมรรถนะ คือ

1. สมรรถนะด้านการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย ส่วนใหญ่จะไม่มีจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการไว้ หรือที่จัดทำก็ไม่ครอบคลุมการจัดการขยะทุกด้าน ซึ่งแผนปฏิบัติการฯ จะมีความสำคัญช่วยให้มองภาพรวมของการบริหารจัดการขยะได้ มองการแก้ไขปัญหาในรูปแบบการวางแผนในอนาคตและความเชื่อมโยงของงานด้านการจัดการขยะมูลฝอย ตลอดจนเรื่องการวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณในการแก้ไขปัญหาขยะ หากไม่มีการจัดทำแผนปฏิบัติการที่สมบูรณ์ก็จะไม่สามารถมองเห็นแนวทางในการเพิ่มสมรรถนะด้านอื่นๆ ได้

2. สมรรถนะด้านการดำเนินกิจกรรมลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย ทุกท้องถิ่นจะมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการลดและคัดแยกขยะอยู่แล้วโดยบางแห่งยังขาดความต่อเนื่อง นอกจากนี้ทุกแห่งยังไม่มีจัดทำฐานข้อมูลขยะไว้ ทั้งนี้การจัดทำฐานข้อมูลด้านขยะเป็นการดำเนินการที่ยาก ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องหาวิธีการมาสนับสนุนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการให้ได้ เนื่องจากฐานข้อมูลขยะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและกำหนดเป้าหมายในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยได้

3. สมรรถนะด้านการเก็บขน ส่วนใหญ่สามารถดำเนินการเก็บขนได้อย่างครอบคลุมพื้นที่ แต่ยังขาดการจัดทำข้อมูลการเก็บขนที่สมบูรณ์ อันประกอบด้วยเส้นทางการเก็บขน การแบ่งเขตการเก็บขน จำนวนรถและจำนวนเที่ยวการเก็บขน ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการวางแผนเก็บขนขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

4. สมรรถนะด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในลักษณะรวมศูนย์ ส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินการในลักษณะรวมศูนย์ได้อย่างเต็มรูปแบบ จะเป็นการให้ท้องถิ่นใกล้เคียงมาทิ้งร่วมสำหรับการดำเนินการที่เป็นศูนย์กำจัดขยะรวม หรือกลุ่ม cluster ร่วมกัน เป็นเพียงแผนในอนาคต หรืออยู่ระหว่างดำเนินการ

5. สมรรถนะด้านประสิทธิภาพในการกำจัดขยะมูลฝอย ยังไม่สามารถดำเนินการกลบขยะได้อย่างต่อเนื่อง ในบางแห่งมีปัญหาเรื่องพื้นที่ฝังกลบเต็ม และมีปัญหาเรื่องน้ำใต้ดิน ทั้งนี้ทุกแห่งยังไม่มีแผนในการติดตามเฝ้าระวังคุณภาพน้ำใต้ดิน

6. สมรรถนะด้านรายได้ในการจัดการขยะมูลฝอย ทุกแห่งได้มีการจัดเก็บค่าเก็บขนขยะมูลฝอย และยังไม่ได้เก็บค่ากำจัดในพื้นที่ของตน แต่เก็บค่ากำจัดเฉพาะท้องถิ่นที่มาทิ้งร่วม อย่างไรก็ตามรายได้จากการจัดเก็บยังไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในการบริหารจัดการ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมเพื่อลดปริมาณขยะที่จะนำไปกำจัด และการพัฒนาสมรรถนะด้านอื่นจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการได้

ในปี 2553 ได้มีการขยายพื้นที่ดำเนินการเพิ่มอีก 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองศรีราชา เทศบาลเมืองแสนสุข เทศบาลเมืองบ้านบึง จังหวัดชลบุรี และเทศบาลเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ซึ่งได้มีการสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามกรอบของแต่ละสมรรถนะ โดยท้องถิ่นที่เข้าร่วมเดิมจะต้องมีการพัฒนาการดำเนินการที่ยังมีปัญหอยูให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามหากท้องถิ่นสามารถดำเนินการและจัดทำข้อมูลได้ตามกรอบที่กำหนดแล้วก็จะเป็นเรื่องง่ายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะบริหารจัดการขยะต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งขอขอบคุณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้ให้ความร่วมมือมาโดยตลอด และฝากให้มีความตั้งใจที่จะดำเนินการต่อไป เพราะทุกสิ่งที่ได้สนับสนุนให้ดำเนินการตามกรอบนั้นจะเป็นประโยชน์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง คือ มีการบริหารจัดการขยะที่เป็นระบบมากขึ้น ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะ สามารถกำจัดขยะมูลฝอยได้ตามเป้าหมายและช่วยลดปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากขยะ นอกจากนี้การสนับสนุนดังกล่าวยังมีแนวทางที่จะผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินการตามกรอบสามารถมีสิทธิประโยชน์อื่นๆ ตามมา เช่น การสนับสนุนอุปกรณ์ในการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน การพิจารณาสนับสนุนงบประมาณภายใต้แผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด

